

УДК 342.5+322

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СОБОР ПОСЛЕ БИТВЫ НА КОСОВОМ ПОЛЕ В 1389 ГОДУ: СЕРБИЯ НА РАСПУТЬЕ

Кршлянин Нина Владимировна¹,
д-р юрид. наук, доцент,
e-mail: nina.krsljanin@ius.bg.ac.rs,
¹Белградский университет, г. Белград, Сербия

В статье рассматривается заседание государственного собора в 1389 г., после битвы на Косовом поле, гибели князя Лазаря и больших потерь. Собор, во главе с княгиней Милицей, правящей вместо малолетнего князя Стефана, принял решение подчинить государство султану Баязиду и выдать за него замуж княжну Оливеру, сестру Стефана. Автор анализирует малочисленные источники, свидетельствующие об этом соборе, и значение его решений.

Ключевые слова: государственный собор, сербское средневековое право, битва на Косовом поле, деспот Стефан Лазаревич, княгиня Милица, монархия, дипломатия, традиция, обычное право

THE STATE ASSEMBLY AFTER THE BATTLE OF KOSOVO IN 1389: SERBIA AT THE CROSSROADS

Kršljanin N.V.¹,
PhD (Jurisprudence), Assistant Professor,
e-mail: nina.krsljanin@ius.bg.ac.rs,
¹University of Belgrade, Belgrade, Serbia

The article discusses the session of the State Assembly (Sabor) held in 1389, after the battle of Kosovo, the death of Prince Lazar and great losses. The Assembly, headed by Princess Milica, who ruled in the name of the underage Prince Stefan, decided to subjugate the country to Sultan Bayazid and to let him marry Princess Olivera, Stefan's sister. The author analyzes the few available sources that mention this Assembly, and the significance of its decisions.

Keywords: State Assembly, medieval Serbian law, the battle of Kosovo, Despot Stefan Lazarević, Princess Milica, monarchy, diplomacy, tradition, customary law

DOI 10.21777/2587-9472-2021-4-11-15

The State Assembly is the most important governing body in medieval Serbia after the monarch himself¹. It goes back to military assemblies that were known even during the period of the emergence of the first Slavic proto-states (like the princely Duma in Russia) – this secular element was connected with a pre-existing Orthodox church council. Thus, a body was created in which representatives of the most important nobility and dignitaries of the Serbian Orthodox Church sat together under the rule of the monarch himself. Its jurisdiction was not defined in a written form, but was formed in practice, through customs and precedents.

In summary, it can be said that the rulers often consulted with the council about matters on which they could make decisions independently (e.g. foreign policy, granting the charters, judicial proceedings), especially when they needed additional legitimation for some important decision; but at the same time, a custom was formed according to which the monarch *could not* make major changes, make shifts in the existing legal order and traditions of the country without the consent of the council [1–21]².

¹ The rulers of medieval Serbia bore the titles of prince, Grand Župan, king, tsar, then prince again and finally despot. In this regard, in all generalizations that do not relate to a specific period, it is better to use the neutral term "monarch" or "ruler".

² For more information about the history and jurisdiction of the cathedral, see: Тарановски Т. Историја српског права у немањинској држави. – Београд: Службени лист СРЈ, 1996. – С. 225–262; Радојчић Н. Српски државни сабори у средњем веку. – Београд: СКА, 1950; Недељковић Б.М. О саборима и законодавној делатности у Србији у време владавине цара Стефана Душана, са посебним освртом на доношење законика цара Стефана Душана // Беговић М. Законик цара Стефана Душана. Књ. 1. Струшки и Атонски

One of the most important crucial moments in the history of medieval Serbia, was certainly the battle on the Kosovo field in 1389. The losses were great, and the death of the monarch, Prince Lazar, led to the fact that for the first time a minor ruler ascended the Serbian throne: depending on the exact date of birth, the young Prince Stefan was between 12 and 18 years old at the time of his father's death³. The state was practically ruled by his mother, Princess Milica, from the Nemanjić dynasty. Vuk Branković, married to Stefan's older sister, did not recognize Stefan's authority and ruled a vast territory himself. The invasion of the Ottoman Empire continued, and there was also a threat from the Hungarians in the west. Although the battle itself seemed to be a draw in the eyes of contemporaries, or even a defeat of the Turks, the price of this confrontation was a significant weakening of Serbia, which consequently led to a lost war⁴.

The role of Princess Milica as regent during the youth of Prince Stefan, including the cathedral of 1389, is undoubtedly great. Konstantin the Philosopher in the Life of Despot Stefan emphasizes her wisdom and courage, but also the fact that she understood secular affairs thanks to the experience of ruling⁵ – probably during her husband's lifetime, and even more so, due to circumstances, after his death⁶. Blagojević believes that this could have been expected, since the wives of Serbian rulers had previously replaced their husbands in the absence, or independently ruled certain areas – the widow Queen Helena (wife of Uroš I) even convened regional councils on her territory. In his opinion, Milica simply followed customs in the state administrati⁷. This can be considered true, but nevertheless it is worth bearing in mind the extremity of the situation – both in the sense of the first minor monarch and the mother regent, and in the sense of the very dangerous situation in which the state as a whole occurred.

There is very little news about the Assembly in 1389 in the historical sources, and in many sources of the later period it is not even mentioned, and its decisions are considered to be the decisions of Princess Milica alone⁸. Such assessments were also given by famous historians⁹. However, two pieces of news leave no doubt that the council was convened: one in the introduction of Mining Code of 1412, the other in the "Life of Despot Stefan" by Constantine the Philosopher (Constantine of Kostenets) of 1431. Both sources are very reliable, since the author of the first is despot Stefan himself, and the second is his contemporary, a learned writer who was under the patronage of a despot, and to whom the events of the period of his reign should have been well known. The Assembly was convened by the Milica herself, but the assumption that the Assembly "accepted her as ruler"¹⁰, of course, should be interpreted only in the sense of regency, and not personal desire for power.

Constantine the Philosopher, after a long description of the consequences of the battle for Kosovo, wrote the following:

Симь оубо сице, посылають се ходатаѣ оть сьмысла великааго и ть бо рече, якоже Навоуходоносорь въ оумѣ своємъ обимоу въселеньоую яко и яице роукою моєю. Ходатаѣмъ же съгласимьшиимъ съ госпождею благочьстивою о дьштери њеи мьншои Оливерѣ и съ сьвѣтомъ патриярха и всѣхъ свештенныхъ събора и въсею синьклита, вьдаеть сию въ женоу Амирѣ великомуу, въ њеже съпасено

рукопис. – Београд: САНУ, 1975. – С. 25–61; *Ђирковић С.М.* Съборъ. Прилог историји сталешких скупштина код Јужних Словена // Работници, војници, духовници: Друштва средњовековног Балкана. – Београд: Equilibrium, 1997. – С. 336–340.

³ *Благојевић М.* Српска државност у средњем веку. – Београд: Српска књижевна задруга, 2011. – С. 312; *Гиљен Н.* Две српске султанѣ. – Београд: Дерета, 2016. – С. 58–59.

⁴ *Михаљчић Р.* Косовска битка // Калић Ј. Историја српског народа, друга књига: Доба борби за очување и обнову државе (1371–1537). – Београд: Српска књижевна задруга, 2000. – С. 42–46; *Михаљчић Р.* Лазар Хребелановић: историја, култ, предање. – Београд: Српска школска књига: Knowledge, 2001. – С. 123–132; *Благојевић М.* Српска државност у средњем веку. – Београд: Српска књижевна задруга, 2011. – С. 310–321.

⁵ *Јагић В.* Константин Философ и његов живот Стефана Лазаревића деспота српског // Гласник Српског ученог друштва. – 1875. – XLII. – С. 263–264. Перевод на современниј сербскиј језик см.: *Константин Филозоф.* Повест о словима; Житије деспота Стефана Лазаревића. – Београд: Просвета: Српска књижевна задруга, 1989. – С. 86.

⁶ О њеј жизни, образовани и роли у власти см.: *Мишић С.* Кнегиња Милица и Лазарево наслеђе // Мишић С., Јечменица Д. Кнегиња Милица – монахиња Јевгенија и њено доба. – Трстеник: Народни универзитет Трстеник: Народна библиотека "Јефимија": Филозофски факултет. – Београду, 2014. – С. 7–15; *Јечменица Д.* Извори и манифестације моћи и утицаја кнегиње Милице // *Ibid.* – С. 17–27; *Гиљен Н.* *Op. cit.* – С. 49–53. Милица продолжала помогать сыну в правлении и позже.

⁷ *Благојевић М.* Српски сабори. – С. 28–29.

⁸ См. *Гиљен Н.* *Op. cit.* – С. 35–38.

⁹ Например, см.: *Новаковић С.* Срби и Турци XIV и XV вв. – Београд: Чупићева задужбина, 1893. – С. 225–231.

¹⁰ „... док је власт при важним одлукама за народ и државу делила са Сабором, који ју је прихватио као владарку“. См.: *Гиљен Н.* *Op. cit.* – С. 53.

быти стадо христоименитно отъ вълкъ гоубештиихъ ю. Идетъ же тогда и присьнопомьнимыми брать сею къ самодръжьцоу съ сестрою и отъ толѣ порабоштена бысть сръбская страна еже самъ Стефанъ и съ братомъ своимъ Влькомъ и съ благородьными своими и съ прочиими на всако лѣто въ слоужение юмоу приходити¹¹.

As Radojčić has already noted, although the text separately mentions the “Assembly of all the sacred” and the “synclite”, here we are not talking about two bodies. In his opinion, Constantine the Philosopher, as a foreigner, did not quite understand Serbian institutions, and used the old word “synclite” to denote either the secular part of the state council, or the narrow council of the ruler, and the word “Assembly (Sobor)” he used for the assembly of the clergy only¹². Radojčić did not consider this Assembly to be regular: he thought that it was an *ad hoc* solution to an important political issue, and that the regular session took place only after the formal recognition of the princely title of Stefan Lazarević – in this case, by Bayezid¹³. Ćirković also believed that the council was convened only to choose the patriarch (Daniel III, in 1390), and that after the fall of the Tsardom, assemblies were not convened on state issues due to the political fragmentation of the Serbian lands¹⁴. It is still impossible to agree with this opinion: the assembly is somehow mentioned in two of the most reliable sources that speak about this decision, and fragmentation still existed in 1390.

In the Mining Code, despot Stefan himself states:

...и прѣехъ съвѣтъ вт патриарха квр Спирѣдона, и вт инѣхъ архіереѣхъ и вт маике ми кнегыне Милице наречен но иночьскы монахиа Евгеніа и вт вьсего събора поидох на вьсточноую страну въ Вѣликою Севастію къ вѣликому амірѣ Паязитоу...¹⁵.

Some authors consider it unclear why in the introduction of the Code despot Stefan speaks about the events of fourteen years ago¹⁶. In fact, this is completely logical, since we are talking about the main turning points in his reign. Extensive biographical notes were often found in the charters of Serbian monarchs – the charter of Tsar Stefan Dušan, introducing his Code into force, can be distinguished¹⁷. In this charter, the tsar, among other things, tried to present positively those events that could be interpreted negatively: the overthrow of the father, the proclamation of the Serbian patriarchate and the tsardom. Also, the position of the monarch as Bayezid’s vassal and the marriage of his sister to him can be viewed very negatively – Stefan, now an experienced ruler, emphasizes the need for this act and the fact that it was not his personal decision or his mother’s decision, but the general decision of the council.

The young prince had to become a vassal of the winner – submission to the Muslim ruler, who was also responsible for the death of his father in the Battle of Kosovo, was undoubtedly a heavy blow for him. (Did submission to the Turks seem easier at the background of the Hungarian threat at that moment?) According to the examples of other agreements of the Ottoman rulers with Christian princes, it can be assumed that this subordination implied the payment of tribute and military service of Serbian auxiliary detachments in the campaigns of the Ottoman Kingdom¹⁸. However, as Ćirković correctly noted, although the Serbian rulers entered into vassal relations with the Turks, and then with the Hungarians, “they did not want to withdraw their power from them, but voluntarily chose the Byzantine kings and in this way symbolically showed the great strength of traditional ties”¹⁹.

¹¹ Јагић В. Ор. cit. – С. 263; Константин Филозоф. Ор. cit. – С. 86.

¹² Радојчић Н. Закон о рудницима деспота Стефана Лазаревића. – Београд: САНУ, 1962. – С. 168.

¹³ Ор. cit. – С. 167–169.

¹⁴ Ђирковић С.М. Съборъ. – С. 338–339.

¹⁵ Радојчић Н. Закон о рудницима деспота Стефана Лазаревића. – Београд: САНУ, 1962. – С. 37. (Заглавние буквы в некоторых именах от автора). Сравни: Ђирковић С.М. Латинички препис Рударског законика деспота Стефана Лазаревића. – Београд: САНУ, 2005. – С. 19. Мишич на основе этой формулировки делает вывод, что княгиня Милица созвала собор по совету патриарха. См.: Мишић С. Ор. cit. – С. 8. Нам кажется, что это из текста не следует: церковная часть собора, с патриархом во главе, просто упоминается на первом, почетном месте.

¹⁶ Ђирковић С.М. Латинички препис Рударског законика деспота Стефана Лазаревића. – Београд: САНУ, 2005. – С. 9.

¹⁷ Новаковић С. Закон Стефана Душана, цара српског, 1349 и 1349. – Београд: Задужбина Илије М. Коларца, 1898. – С. 3–5; Бубало Ђ. Душанов законик. – Београд: Завод за уџбенике: Службени гласник, 2010. – С. 71–73 (перевод см.: С. 147–148).

¹⁸ Новаковић С. Срби и Турци. – С. 228; Ђирковић С. Године криза и превирања // Калић Ј. Историја српског народа, друга књига: Доба борби за очување и обнову државе (1371–1537). – Београд: Српска књижевна задруга, 2000. – С. 47–48.

¹⁹ "...од њих нису хтели да изводе своју власт, већ су добровољно одабрали византијске царе и на тај начин симболички показивали велику снагу традиционалних веза...". См.: Ђирковић С.М. Средњовековна Србија између Запада и Истока // Работници, војници, духовници: Друштва средњовековног Балкана. – Београд: Equilibrium, 1997. – С. 384.

The same can be said about the marriage of Princess Olivera: although political marriages, of course, were meant for the daughters of the rulers²⁰, the Muslim husband, the owner of the whole harem, the murderer of the father of the young princess and the conqueror of Serbian lands – all this undoubtedly represented a heavy blow for the whole princely family. For such a marriage, a canonical dispensation was also needed, which was issued extremely rarely²¹. However, this marriage was very significant: Novaković even believed that all the successes of Serbia after the Battle of Kosovo were only the results of successful dynastic marriages, starting with the marriage of Olivera²². This assumption may be too extreme, but it is mostly true: Olivera managed to bring her brother and husband closer together and in many cases help her homeland. Constantine the Philosopher compared her to the biblical Esther²³.

According to Miloš Blagojević, “really big and difficult political decisions” were undoubtedly made at this Assembly, which “narrowed the sovereignty of the Lazarević state, but made possible the survival of Serbia for the next few decades”²⁴. Although the severity and significance of these decisions have long been known, it is necessary to emphasize once again their unusual nature, their difference from already established customs and patterns of state policy, since precisely this also confirms that such decisions could not have been taken without a council.

Список литературы

1. *Благојевић М.* Српски сабори и сабори отачаства Немањића и Лазаревића // Глас Српске академије наука и уметности: Одељење историјских наука. – 2008. – Књ. 14. – No. CDX. – С. 1–40.
2. *Благојевић М.* Српска државност у средњем веку. – Београд: Српска књижевна задруга, 2011.
3. *Бубало Ђ.* Душанов законик. – Београд: Завод за уџбенике: Службени гласник, 2010.
4. *Гиљен Н.* Две српске султаније. – Београд: Дерета, 2016.
5. *Јагић В.* Константин Философ и његов живот Стефана Лазаревића деспота српског // Гласник Српског ученог друштва. – 1875. – XLII. – С. 223–328.
6. *Јечменица Д.* Извори и манифестације моћи и утицаја кнегиње Милице // Мишић С., Јечменица Д. Кнегиња Милица – монахиња Јевгенија и њено доба. – Трстеник: Народни универзитет Трстеник: Народна библиотека "Јефимија": Филозофски факултет у Београду, 2014. – С. 17–27.
7. *Константин Филозоф.* Повест о словима; Житије деспота Стефана Лазаревића. – Београд: Просвета: Српска књижевна задруга, 1989.
8. *Михаљчић Р.* Косовска битка // Калић Ј. Историја српског народа, друга књига: Доба борби за очување и обнову државе (1371–1537). – Београд: Српска књижевна задруга, 2000. – С. 36–46.
9. *Михаљчић Р.* Лазар Хребелановић: историја, култ, предање. – Београд: Српска школска књига: Knowledge, 2001.
10. *Мишић С.* Кнегиња Милица и Лазарево наслеђе // Мишић С., Јечменица Д. Кнегиња Милица – монахиња Јевгенија и њено доба. – Трстеник: Народни универзитет Трстеник: Народна библиотека "Јефимија": Филозофски факултет у Београду, 2014. – С. 7–15.
11. *Недељковић Б.М.* О саборима и законодавној делатности у Србији у време владавине цара Стефана Душана, са посебним освртом на доношење законика цара Стефана Душана // Беговић М. Законик цара Стефана Душана. Књ. 1. Струшки и Атонски рукопис. – Београд: САНУ, 1975. – С. 25–61.
12. *Новаковић С.* Срби и Турци XIV и XV вв. – Београд: Чупићева задужбина, 1893.
13. *Новаковић С.* Законик Стефана Душана, цара српског, 1349 и 1349. – Београд: Задужбина Илије М. Коларца, 1898.
14. *Радојчић Н.* Српски државни сабори у средњем веку. – Београд: СКА, 1950.
15. *Радојчић Н.* Закон о рудницима деспота Стефана Лазаревића. – Београд: САНУ, 1962.
16. *Тарановски Т.* Историја српског права у немањићкој држави. – Београд: Службени лист СРЈ, 1996.

²⁰ At the moment, Olivera’s older sisters were all already married.

²¹ *Гиљен Н.* Op. cit. – С. 81–82.

²² *Новаковић С.* Op. cit. – С. 195–196. См. такође: *Гиљен Н.* Op. cit. – С. 199–202.

²³ *Јагић В.* Op. cit. – С. 321; *Константин Филозоф.* Op. cit. – С. 125. См. такође: *Гиље, Н.* Op. cit. – С. 83–99.

²⁴ "...заиста крупне и тешке политичке одлуке...", "...сузиле су суверенитет државе Лазаревића, али су омогућиле опстанак Србије у неколико наредних деценија". См.: *Благојевић М.* Op. cit. – С. 30.

17. *Ђирковић С.М.* Съборъ. Прилог историји сталешких скупштина код Јужних Словена // *Работници, војници, духовници: Друштва средњовековног Балкана.* – Београд: Equilibrium, 1997. – С. 336–340.
18. *Ђирковић С.М.* Средњовековна Србија између Запада и Истока // *Работници, војници, духовници: Друштва средњовековног Балкана.* – Београд: Equilibrium, 1997. – С. 377–384.
19. *Ђирковић С.* Године криза и превирања // *Калић Ј.* Историја српског народа, друга књига: Доба борби за очување и обнову државе (1371–1537). – Београд: Српска књижевна задруга, 2000. – С. 47–63.
20. *Ђирковић С.М.* Латинички препис Рударског законика деспота Стефана Лазаревића. – Београд: САНУ, 2005.
21. *Kršljanin N.* Interrupted evolution: the Serbian medieval assembly (Sabor) // *Parliaments, Estates & Representation.* – 2017. – Vol. 37, no. 1. – P. 1–16.

References

1. *Благојевић М.* Српски сабори и сабори отачаства Немањића и Лазаревића // *Глас Српске академије наука и уметности: Одељење историјских наука.* – 2008. – Књ. 14. – No. CDX. – С. 1–40.
2. *Благојевић М.* Српска државност у средњем веку. – Београд: Српска књижевна задруга, 2011.
3. *Бубало Ђ.* Душанов законик. – Београд: Завод за уџбенике: Службени гласник, 2010.
4. *Гиљен Н.* Две српске султаније. – Београд: Дерета, 2016.
5. *Јагић В.* Константин Философ и његов живот Стефана Лазаревића деспота српског // *Гласник Српског ученог друштва.* – 1875. – XLII. – С. 223–328.
6. *Јечменица Д.* Извори и манифестације моћи и утицаја кнегиње Милице // *Мишић С., Јечменица Д.* Кнегиња Милица – монахиња Јевгенија и њено доба. – Трстеник: Народни универзитет Трстеник: Народна библиотека "Јефимија": Филозофски факултет у Београду, 2014. – С. 17–27.
7. *Константин Филозоф.* Повест о словима; Житије деспота Стефана Лазаревића. – Београд: Просвета: Српска књижевна задруга, 1989.
8. *Михаљчић Р.* Косовска битка // *Калић Ј.* Историја српског народа, друга књига: Доба борби за очување и обнову државе (1371–1537). – Београд: Српска књижевна задруга, 2000. – С. 36–46.
9. *Михаљчић Р.* Лазар Хребелановић: историја, култ, предање. – Београд: Српска школска књига: Knowledge, 2001.
10. *Мишић С.* Кнегиња Милица и Лазарево наслеђе // *Мишић С., Јечменица Д.* Кнегиња Милица – монахиња Јевгенија и њено доба. – Трстеник: Народни универзитет Трстеник: Народна библиотека "Јефимија": Филозофски факултет у Београду, 2014. – С. 7–15.
11. *Недељковић Б.М.* О саборима и законодавној делатности у Србији у време владавине цара Стефана Душана, са посебним освртом на доношење законика цара Стефана Душана // *Беговић М.* Законик цара Стефана Душана. Књ. 1. Струшки и Атонски рукопис. – Београд: САНУ, 1975. – С. 25–61.
12. *Новаковић С.* Срби и Турци XIV и XV вв. – Београд: Чупићева задужбина, 1893.
13. *Новаковић С.* Законик Стефана Душана, цара српског, 1349 и 1349. – Београд: Задужбина Илије М. Коларца, 1898.
14. *Радојчић Н.* Српски државни сабори у средњем веку. – Београд: СКА, 1950.
15. *Радојчић Н.* Закон о рудницима деспота Стефана Лазаревића. – Београд: САНУ, 1962.
16. *Тарановски Т.* Историја српског права у немањићкој држави. – Београд: Службени лист СРЈ, 1996.
17. *Ђирковић С.М.* Съборъ. Прилог историји сталешких скупштина код Јужних Словена // *Работници, војници, духовници: Друштва средњовековног Балкана.* – Београд: Equilibrium, 1997. – С. 336–340.
18. *Ђирковић С.М.* Средњовековна Србија између Запада и Истока // *Работници, војници, духовници: Друштва средњовековног Балкана.* – Београд: Equilibrium, 1997. – С. 377–384.
19. *Ђирковић С.* Године криза и превирања // *Калић Ј.* Историја српског народа, друга књига: Доба борби за очување и обнову државе (1371–1537). – Београд: Српска књижевна задруга, 2000. – С. 47–63.
20. *Ђирковић С.М.* Латинички препис Рударског законика деспота Стефана Лазаревића. – Београд: САНУ, 2005.
21. *Kršljanin N.* Interrupted evolution: the Serbian medieval assembly (Sabor) // *Parliaments, Estates & Representation.* – 2017. – Vol. 37, no. 1. – P. 1–16.